

Α. Παπανδρόπουλος, Πού είναι σήμερα οι ελίτ;

ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Στοχασμός

<https://epopteia.gr/1459/a-papandropoulos-pou-ine-simera/>

Όταν ο Κάρολος Μαρξ, στο Β' Συνέδριο της Λίγκας των Κομμουνιστών, στις 27 Νοεμβρίου 1847, στο Λονδίνο, αναφερόταν στην «πάλη των τάξεων» και στην εικαζόμενη σύγκρουση εργατών και αστών, περιέγραφε με αρκετές λεπτομέρειες ποιοι ήταν οι μεν και ποιοι οι δε, καθώς και τι τους χώριζε. Και πάνω σε αυτά που χώριζαν τους μεν από τους δε -στη διάρκεια των τριών βιομηχανικών επαναστάσεων, που ανέτρεψαν τις ζωές των ανθρώπων, τις ισορροπίες στον πλανήτη και την κοινωνική οργάνωση των κατοίκων του-, θεμελιώθηκαν δημοκρατικές και εγκληματικές κοσμοθεωρίες και ιδεολογίες, έγιναν δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι και αναπτύχθηκαν προνοιακά συστήματα προστασίας, μοναδικά στην ανθρώπινη ιστορία.



Την ίδια περίοδο, αυτήν της κατά Μαρξ «πάλης των τάξεων», η βιομηχανική Δύση γνώριζε ασύλληπτες για τον ανθρώπινο νου εξελίξεις, οι οποίες σήμερα θεωρούνται αυτονόητες. Το προσδόκιμο ζωής, για παράδειγμα, από 36 χρόνια που ήταν το 1850, σήμερα στον αναπτυγμένο κόσμο οδεύει προς τα 86 έτη για τις γυναίκες και τα 82 έτη για τους άνδρες. Παγκοσμίως δε, τα αντίστοιχα έτη είναι 74 για τις γυναίκες και 69 για τους άνδρες.

Ακόμα, κατά την Παγκόσμια Τράπεζα, οι κατά κεφαλήν εθνικές ετήσιες δαπάνες για υγεία σε τρέχοντα δολάρια πέρασαν από 164 δολάρια το 1980, σε 1.185 δολάρια το 2017. Την ίδια περίοδο, η απόλυτη φτώχεια, από το 42% του παγκόσμιου πληθυσμού που κάλυπτε το 1981, το 2017 είχε πέσει στο 10,5%. Επίσης, ο παγκόσμιος πλούτος των νοικοκυριών από 60 τρισεκατομμύρια δολάρια πέρασε στα 270 τρισεκατομμύρια δολάρια τα τριάντα τελευταία χρόνια -με την Ευρώπη να καλύπτει το 28%, την Αμερική το 26%, την Ασία με τον Ειρηνικό το 17%, την Κίνα το 12%, τη Λατινική Αμερική το 11% και την Αφρική το 7% του συνόλου.

Το ποσό δε αυτό, επισημαίνει η Παγκόσμια Τράπεζα, θα πλησίαζε τα 280 τρισεκατομμύρια δολάρια, αν την περίοδο 2008-2011 δεν είχε ξεσπάσει η χρηματοοικονομική κρίση, η οποία ως γνωστόν προκάλεσε και την πτώση της ισοτιμίας του δολαρίου.

Θα μπορούσαμε να παραθέσουμε και πολλά ακόμη στοιχεία για να αποδείξουμε ότι

ο κόσμος μας βελτιώνεται παρά τα προβλήματά του, και ίσως ύστερα από 73 χρόνια ειρήνης στην Ευρώπη και την Αμερική, η βελτίωση αυτή να δημιουργεί προβλήματα. Τα τελευταία, ως φαίνεται, έχουν βαθιά ψυχολογικά αίτια τα οποία, όπως μας διδάσκει η Ιστορία, αποτελούν πολύτιμη πρώτη ύλη των λαϊκιστών.

Την εποχή της «πάλης των τάξεων», αυτοί που έμεναν στο περιθώριο της ανάπτυξης των μεσαίων τάξεων και των κοινωνιών των μισθωτών, μαζί με τους υπό εκκόλαψη αστούς, εναπόθεταν όνειρα και ελπίδες στα αριστερά πολιτικά σχήματα και κυρίως στη σοσιαλδημοκρατία. Επίσης, όσο υπήρχαν η Σοβιετική Ένωση και η μαοϊκή Κίνα, κάποιοι απολάμβαναν τα αγαθά της δημοκρατίας στη Δύση αλλά ονειρεύονταν τους «παραδείσους» ενός σκοτεινού κόσμου, για την πραγματικότητα του οποίου δεν ήθελαν να ακούσουν κουβέντα. Όλοι αυτοί οι μυθικοί «παραδείσοι», όμως, κατέρρευσαν από το 1989 έως το 1991 και μεγάλες πληθυσμιακές κατηγορίες στη Δύση έμειναν χωρίς «οράματα» και σημεία αναφοράς.

Οι μόνοι που κατάλαβαν εγκαίρως πού πήγαινε η κατάσταση ήταν οι Κινέζοι κομμουνιστές, οι οποίες χωρίς πολλά λόγια φόρεσαν το σακάκι τους αλλιώς και άρχισαν να ενσωματώνονται σε ένα παγκόσμιο οικονομικό σύστημα παραγωγής πλούτου, που και αυτό από τα τέλη της

δεκαετίας του 1970 είχε αρχίσει να μεταλλάσσεται.

Ήδη από το 1980 και μετά, κορυφαίοι διανοούμενοι όπως οι Αλβιν Τόφλερ, Τζον Νάισμπιτ, Πίτερ Ντράκερ, Λιούις Μάλφορντ, Ίλια Πρεγκότζιν, Ντάνιελ Μπελ και άλλοι, άρχισαν να κάνουν λόγο για την ανάδυση μίας μετα-βιομηχανικής κοινωνίας, στην οποία οι υπηρεσίες θα αποκτούσαν τον πρώτο λόγο στην παραγωγή πλούτου και τα «μπλε κολάρα» να παραχωρούν τη θέση τους, από πλευράς εργασίας, στα αντίστοιχα «άσπρα κολάρα» -δηλαδή, σε αυτούς που ο διάσημος γκουρού του μάνατζμεντ, και όχι μόνον, Πίτερ Ντράκερ, πρώτος και πολύ εύστοχα είχε αποκαλέσει «εργάτες της γνώσης».

Ο ίδιος, σε κορυφαίο άρθρο του το 1984, στο γνωστό περιοδικό Foreign Affairs, έκανε λόγο για τον τεράστιο ρόλο που θα έπαιζαν εφεξής στην παγκόσμια ανάπτυξη οι διεθνείς ροές κεφαλαίων και τόνιζε ότι οι επιχειρήσεις που θα έμεναν έξω απ' αυτές ήταν χαμένες από χέρι.

Από την πλευρά του, ο Σοβιετικός οικονομολόγος και σύμβουλος του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ, καθηγητής Όλεγκ Μπογκομόλετς, σε μία σημαντική έκθεση προς την Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΣΕ το 1987, υπογράμμιζε τον ρόλο που έπαιζε η ταχύτητα στις τεχνολογίες και τη διάχυσή τους και

τόνιζε ότι ο δυτικός κόσμος έμπαινε σε μία νέα παραγωγική εποχή, ριζικά διάφορη από την αντίστοιχη των πρώτων βιομηχανικών επαναστάσεων. Συνιστούσε έτσι στη σοβιετική ηγεσία ταχύτατο άνοιγμα στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων και μαζική προσφυγή στον δανεισμό, ώστε να αλλάξει όσο γρηγορότερα γινόταν το σοβιετικό παραγωγικό μοντέλο.

Εντελώς προφητικά, το 1989, σε συνάντησή μας στις Βρυξέλλες, ο καθηγητής Ο. Μπογκομόλετς μάς έλεγε ότι η όποια καθυστέρηση στις υποδείξεις του θα ήταν μοιραία για τη σοβιετική οικονομία -όπερ και εγένετο λίγα χρόνια αργότερα.

Όταν, λοιπόν, το 1993 ο Φράνσις Φουκουγιάμα, με αρκετή γνώση αλλά και έπαρση, έγραφε για το «τέλος της Ιστορίας», στην ουσία περιέγραφε την αφετηρία μίας νέας εποχής, στο πλαίσιο της οποίας η καλπάζουσα παγκοσμιοποίηση θα έγραφε τη δική της ιστορία. Και η τελευταία έχει δείξει ότι μετά την αναταραχή της αρχής σε κάθε τεχνολογική ανατροπή, στη συνέχεια τα πράγματα ισορροπούν -όχι, όμως, χωρίς κρίσεις. Διότι, κάθε φορά που η μορφή παραγωγής πλούτου αλλάζει, νέες ανάγκες, καινούργια επαγγέλματα και νέοι συντελεστές παραγωγής έρχονται στο προσκήνιο και οι κοινωνίες οδηγούνται προς νέες κατευθύνσεις, για τις οποίες δεν είναι όλοι προετοιμασμένοι. Ιδιαίτερα δε σε κοινωνίες γερασμένες και στις

οποίες το προνοιακό κράτος είναι συντελεστής αδράνειας.

Όπως δε πολύ σωστά επισημαίνει ο Βρετανός κοινωνιολόγος Φρανκ Φιορεντίνο, αυτή η έλλειψη προετοιμασίας φέρνει στο προσκήνιο τον φόβο, μία κορυφαία συναισθηματική πρώτη ύλη για αδίστακτους δημαγωγούς, λαϊκιστές και άλλους καιροσκόπους. Και, ως γνωστόν, σε αυτή την περίοδο φόβου και αβεβαιότητας, οι δημαγωγοί έχουν έτοιμο ακροατήριο -ευσυγκίνητο, ανασφαλές, θυμωμένο, φοβισμένο και παραλογισμένο, πρόθυμο να τους ακούσει.

Στη διαδικασία αυτή, οι νέοι τρόποι επικοινωνίας, με την ταχύτητα και την απλότητά τους, τους 140 χαρακτήρες και τον τοξικό συναισθηματισμό που εξορίζει τη λογική, είναι το καλύτερο μέσο για την επιβολή της αποκαλούμενης «γνωστικής δικτατορίας». Αυτής, δηλαδή, που καταργεί τη σκέψη, τη λογική και την κριτική αναζήτηση και επιβάλλει την άγνοια ως τρόπο ύπαρξης και συμπεριφοράς. Θλιβερή κατάσταση μεν, αλλά πραγματική δε.

Με όχημα την ανωνυμία, που βγάζει στην επιφάνεια τον χειρότερο εαυτό, και με καθοδηγητή τον εμπρηστικό λόγο, ο φόβος και η ανασφάλεια μετατρέπονται έτσι από έμπειρους απατεώνες της πολιτικής και της επικοινωνίας σε αισθήματα

μειονεξίας, απόρριψης, αδικίας και οργής, που στρέφονται εναντίον όποιου «εχθρού» κατασκευάσει και υποδείξει ο «σωτήρας ηγέτης», ο οποίος «ξέρει και μπορεί να τα λέει έξω από τα δόντια».

Σήμερα, λοιπόν, εχθροί είναι οι «ελίτ». Τώρα, ποιες είναι αυτές, πώς ορίζονται, ποια χαρακτηριστικά έχουν και σε ποιο επίπεδο κινούνται, προφανώς αντί για κάποιον Κ. Μαρξ θα μας τα «αποκαλύψουν» μερικοί δισεκατομμυριούχοι πολιτικοί απατεώνες και κάποιοι διαδικτυακοί γελωτοποιοί.

Ωστόσο, δεν θα μας πουν ποτέ γιατί ο Δυτικός εργάτης έπρεπε το 1980 να πληρώνεται 100 φορές παραπάνω από τον Ινδό, ενώ σήμερα η διαφορά αυτή έχει μειωθεί τρεις φορές και η μείωση συνεχίζεται. Ακόμα, οι αυτόκλητοι σωτήρες δεν θα μας εξηγήσουν ποτέ αν έπρεπε ή όχι ένα δισεκατομμύριο πεινασμένοι της Γης να βγουν από τη φτώχεια τα τριάντα τελευταία χρόνια και πώς αυτό συνέβη.

Έτσι κι αλλιώς, γιατί να κάνουν αυτόν τον κόπο, τα φούμαρα παγκοσμίως καλά κρατούν.